

Tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteet

KAUSI 2025–2029

TARKASTUSLAUTAKUNTA 4.11.2025

OUKA.FI

Sisällys

1. Oulun tarkastuslautakunnan arviointityössä käytettäviä käsitteitä	3
2. Tarkastuslautakunnan tehtävät kuntalaissa ja Oulun kaupungin hallintosäännössä	4
3. Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet	4
Yleiset periaatteet	4
Eettiset periaatteet	5
Arvioinnin suunnitelmallisuus	5
Arvioinnin kohdentamisen periaatteet	6
4. Raportointi valtuustolle	6
5. Arvioinnin laadun varmistaminen	7
Arvioinnin vuosiprosessi	7
Arviointien toteuttamistapoja	8
Arvioinnin tietolähteet	10
Valtuustoraportoinnin sisältömääritykset	11
Arvioinnin kehittäminen	11
6. Arvioinnin vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapa	12
Arviointitulosten viestintä	12
Vastaukset suosituksiin ja tarkastuslautakunnan suositusten vaikuttavuuden seuranta	13

Oulun kaupungin hallintosäännön 80 §:n mukaan tarkastuslautakunta hyväksyy lautakunnan arviointityön periaatteet.

Arviointiperiaatteet määrittävät Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan kuntalain 121 §:n mukaisen arviointitehtävän toteuttamistapoja sekä arviointitulosten laadun ja vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapoja. Arviointiperiaatteiden määrittelyllä ja julkaisemisella lisätään myös arvioinnin menettelyjen avoimuutta ja ennakoitavuutta.

1. Oulun tarkastuslautakunnan arviointityössä käytettäviä käsitteitä

Käsite	Käsitteen sisältö
Arviointisuunnitelma	Lautakunnan toisen toimintavuoden ja sitä seuraavien kolmen vuoden suunnitelma arviointikohteista. Laaditaan sen jälkeen, kun kaupunginvaltuusto on hyväksynyt valtuustokauden kaupunkistrategian. Suunnitelmaa voidaan päivittää vuosittain lautakunnan touko–elokuun kokouksissa. Julkinen asiakirja
Tarkastuslautakunnan työohjelma	Kuntalain 121 §:n tarkoittama arviointisuunnitelma. Työohjelmassa, joka hyväksytään touko–elokuussa, lautakunta määrittää seuraavassa arviointikertomuksessa raportoitavat arviointikohteet. Työohjelmassa määritellään lisäksi mahdolliset jaostot, toimintatapoja, muut tehtävät ja toiminnan kehittäminen. Julkinen asiakirja
Arviointikohde	Arviointikohde on se hallintokunta, yksikkö tai yhtiö (tai useammat hallintokunnat tai yksiköt), jonka toimintaan tai palveluun arviointi kohdistuu tai se arviointiaihe tai ilmiö, josta arviointi tehdään.
Arvioinnin toteuttamissuunnitelma	Suunnitelma, jossa määritellään, miten yksittäisen arviointikohteen arviointi toteutetaan. Lautakunta hyväksyy suunnitelman syksyllä ennen arviointityön aloittamista. Ei vielä julkinen asiakirja (JulkL 6.1 §:n 9 kohta). Tulee julkiseksi, kun arviointikertomus on hyväksytty.
Arviointikysymys	Kysymys, johon arvioinnilla pyritään vastaamaan. Arviointikertomuksessa esitetyt arviointitulokset perustuvat tähän kysymykseen. Arviointikysymys voidaan jakaa osakysymyksiin.
Arviointikriteeri	Tavoitetila, johon arvioinnissa verrataan toiminnan tai palvelun nykytilaa. Esimerkkejä arviointikriteereistä ovat valtuuston talousarviossa määrittämät sitovat tavoitteet. Lautakunta määrittää arviointikriteerit alustavasti toteuttamissuunnitelmassa kullekin arviointikohteelle.
Arviointitilaisuus	Tarkastuslautakunnan hyväksymässä arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa määriteltävä vuorovaikutteinen tilaisuus, johon kutsutaan asiantuntijoita kuultavaksi ja vastaamaan etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Tilaisuudet voivat sisältää myös tutustumista arviointikohteeseen. Ne ovat joko jaoston tai koko lautakunnan tilaisuuksia, ja niitä voidaan toteuttaa myös lautakunnan normaalin kokouksen yhteydessä. Suljettu kokous
Arviointimuistio	Ennen arviointitilaisuutta lautakunnan jäsenille valmisteltu muistio, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arvioinnissa tarvittavia perustietoja. Ei Julkisuuslain mukainen asiakirja

2. Tarkastuslautakunnan tehtävät kuntalaissa ja Oulun kaupungin hallintosäännössä

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja (Kuntal 121.1 §).

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteen sovittamisesta
- valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Oulun kaupungin hallintosäännön 80 §:n mukaan tarkastuslautakunta:

- hyväksyy lautakunnan arviointityön periaatteet ja toimikauden kattavan arviointisuunnitelman ja vuosittaisen lautakunnan työohjelman ja hyväksyy ulkoisen tarkastuksen yksikön työohjelman ja
- raportoi arviointityössään tekemistään havainnoista kaupunginvaltuustolle arviointikertomuksessa ja muissa tarpeellisenä pitämissään raporteissa.

Hallintosäännön 78 §:n mukaan Hallinnon ja talouden ulkoisen tarkastuksen muodostavat tarkastuslautakunta, tilintarkastaja ja tarkastuslautakunnan alainen ulkoisen tarkastuksen yksikkö.

Hallintosäännön 5 §:n mukaan tarkastuslautakunta voi asettaa keskuudestaan jaostoja ja päättää niiden valmistelutehtävistä.

Hallintosäännön 82 §:n mukaan ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja avustaa lautakuntaa toiminnan ja talouden arviointitehtävässä.

3. Oulun kaupungin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet

Yleiset periaatteet

Arvioinnin tehtävänä yhteiskunnassa on edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimintatapojen kehittämistä, ja on siten osa demokraattisen järjestelmän kehittämistä. Arviointi tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi ja perustuu systemaattiseen tiedonkeruuseen ja analysointiin.

Tarkastuslautakunta toimii kuntalain mukaan suoraan valtuuston alaisena, mikä korostaa sen riippumattomuutta kaupunginhallituksesta ja toimivasta johdosta. Myös kuntalain vaalikelpoisuuden rajoituksilla on turvattu jäsen-ten riippumattomuutta kunnan muista toimielimistä ja operatiivisesta johdosta.

Oulun hallintosääntö määrittää riippumattomuuden kahdessa pykälässä: 77 §:n mukaan ulkoinen valvonta järjestetään toimivasta johdosta riippumattomaksi ja 78 §:n mukaan ulkoinen tarkastus on toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta riippumaton.

Kuntalaki ja Oulun hallintosääntö sisältävät useita kohtia, joilla tarkastuslautakunnan riippumattomuutta konkretisoidaan. Kaupunginhallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi vain, jos siihen on kunnan hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvä perusteltu syy (KuntaL 121 §). Kaupunginhallitus ei voi ottaa tarkastuslautakunnan päätöksiä käsiteltäväkseen (KuntaL otto-oikeus 92 §). Se ei voi myöskään määrätä edustajaansa lautakunnan kokoukseen (Oulun hallintosääntö 79 §).

Tarkastuslautakunnan arviointityön lähtökohtana on, että arviointitoiminta tuottaa kaupunginvaltuustolle objektiivista tietoa toiminnan ja talouden ohjausta, kehittämistä ja päätöksentekoa varten. Arvioinnin objektiivisuutta varmistaa myös esteellisyysäännösten noudattaminen arviointien valmistelussa. Lautakunnan jäsenet toimivat virkavastuulla.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Kunnan toiminta käsittää (KuntaL 6.2 §) kunnan ja kuntakonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Tarkastuslautakunnan arvioinnin kohde on näin ollen kaikki kunnan toiminta riippumatta sen järjestämistavasta.

Eettiset periaatteet

Tarkastuslautakunta noudattaa kaupungin eettisiä ohjeita.

Arvioinnin suunnitelmallisuus

Tarkastuslautakunnan arviointityö on kuntalain mukaan suunnitelmallista. Oulun tarkastuslautakunta laatii koko toimikautensa kattavan arviointisuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen työohjelman.

Arviointisuunnitelma laaditaan siinä vaiheessa, kun kaupunginvaltuusto on päättänyt valtuustokauden kaupunki-strategiasta. Siinä määritetään arviointiaiheet, joiden arviointiin lautakunta toimikaudellaan erityisesti keskittyy. Arviointisuunnitelmaa voidaan tarkistaa vuosittain.

Työohjelmassa, joka hyväksytään touko–elokuussa, lautakunta määrittää seuraavassa arviointikertomuksessa raportoitavat arviointikohteet. Työohjelman ulkopuolelta otetaan uusia kohteita vain lautakunnan päätöksellä. Työohjelmassa määritellään lisäksi mahdolliset jaostokäytännöt, lautakunnan muut tehtävät, koulutukset ja toiminnan kehittäminen.

Työohjelman arviointikohteet viedään tiedoksi kaupunginvaltuustolle, joko osana puolen vuoden tilanteesta laadittua arviointiraporttia tai erillisellä päätöksellä.

Arvioinnin kohdentamisen periaatteet

Arviointisuunnitelmaan arviointiaiheet valitaan seuraavilla periaatteilla:

- Arviointi kohdennetaan kaupunkistrategian ja valtuuston asettamien tavoitteiden sekä kaupunkilaisten ja asukkaiden kannalta olennaisiin toimintoihin tai palveluihin.
- Kohdentamiseen strategianäkökulmasta vaikuttaa Oulun kaupunkistrategian lisäksi kuntalain 37 § kuntastrategiassa huomioon otettavien asioiden luettelo.
- Arviointikohteiden valinnassa ja arvioinnissa voidaan käyttää myös aihepohjaista tai ilmiölähtöistä lähestymistapaa.
- Kaupunkistrategian kokonaistoteutumista arvioidaan kaksi kertaa strategian voimassaolon aikana.
- Talousarviossa asetettujen toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista kaupungissa ja Oulu-konsernissa arvioidaan joka vuosi.
- Kaupungin ja kaupunkikonsernin taloutta arvioidaan joka vuosi.
- Arvioinnin kohteena ovat valtuuston tytäryhteisöille asettamat tavoitteet ja tytäryhteisöjen omistajaohjaus. Tytäryhtiöistä arvioidaan lautakunnan toimikauden aikana vähintään kolme.

Työohjelman arviointikohteet valitaan arviointisuunnitelman lisäksi seuraavilla periaatteilla:

- Valittaessa kohteeksi toiminta tai palvelu, arviointikohde voi olla yksittäinen hallintokunta tai sen vastuualue tai yksikkö. Arviointi voi kohdistua myös poikkihallinnollisesti useampaan hallintokuntaan tai yksikköön.
- Arvioinnin kohde voi olla kaupungin oma toiminta tai kaupungin toiminta palvelujen järjestäjänä (KuntaL 6.2 § kunnan toiminta).
- Arviointikohteena voi olla kuntayhtymän toiminnalle asetut tavoitteet ja omistajaohjaus.
- Arvioitavaksi voidaan valita strategisesti merkittävän valtuuston tekemän yksittäisen linjauspäätöksen toteutuminen.
- Arvioinnin kohteena voi olla myös kaupunkilaisille merkittävä kunnan toimintaan tai palveluihin liittyvä ajan-kohtainen aihe. Molemmat ehdot täyttävä aihe voidaan työohjelman muutoksella lisätä kohteeksi myös kesken vuoden.

Lautakunta selvittää valtuuston odotuksia arviointikohteista vähintään kerran valtuustokaudessa ja kysyy kuntalaisilta ehdotuksia arviointiaiheiksi kerran valtuustokaudessa. Myös lautakunnan pyytämiin valtuutettujen tai kaupunkilaisten arviointiaihe-ehdotuksiin käytetään edellä mainittuja valintaperiaatteita.

4. Raportointi valtuustolle

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan päätuotteet ovat arviointikertomus ja arviointiraportti.

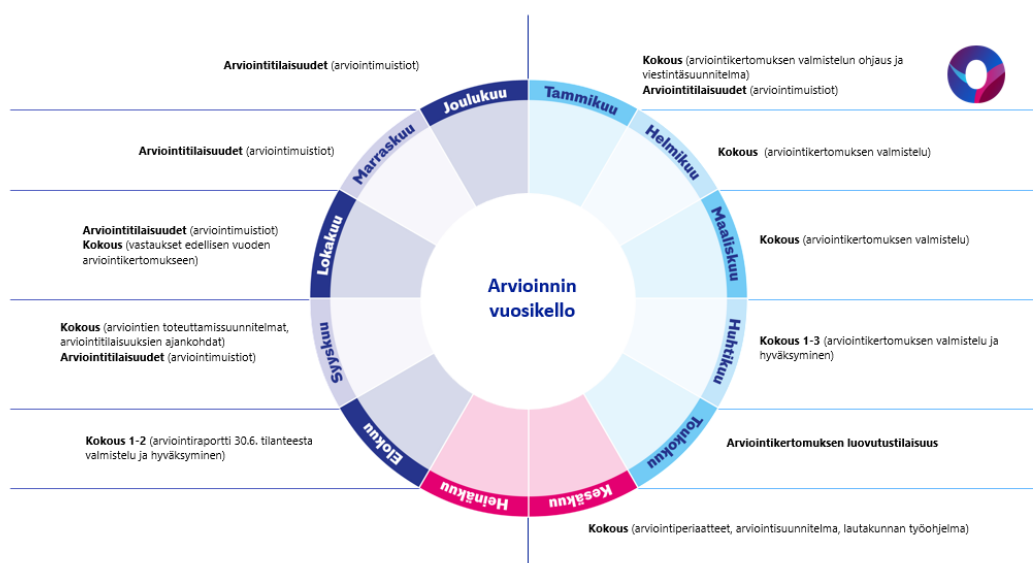
Kuntalain mukaan tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Hallintosäännön mukaan lautakunta raportoi arviointityössään tekemistään havainnoista kaupunginvaltuustolle arviointikertomuksessa ja muissa tarpeellisena pitämissään raporteissa.

Oulussa arviointikertomuksen lisäksi valtuustolle raportoidaan pääsääntöisesti arviointiraportissa, joka laaditaan kesäkuun lopun tilanteesta.

5. Arvioinnin laadun varmistaminen

Arvioinnin vuosiprosessi

Tarkastuslautakunnan vuosittainen arviointiprosessi on kuvattu ja dokumentoitu. Arviointiraportin ja arviointikertomuksen valmistelu on kuvattu myös lautakunnan kokousrytmiin liittyvänä vuosikellona.

Kun **arviointikertomuksen** arviointikohteet on määritelty vuosittaisessa työohjelmassa, lautakunta päättää kaupunkistrategiasta johdettujen arviointikohteiden toteuttamissuunnitelmista.

Toteuttamissuunnitelma sisältää lyhyen perustiedon arviointikohteesta, arviointiaselman, arviointikysymyksen ja alustavat osakysymykset sekä arviointikriteerit. Arviointiaselman sisältämä arvioinnin rajausta määrittää, mitkä asiat sisältyvät arviointiin ja mitkä jätetään sen ulkopuolelle. Rajauksia voidaan tehdä esimerkiksi ajallisesti, palvelukohtaisesti tai hallinnollisesti.

Toteuttamissuunnitelma sisältää myös mahdollisen arviointitilaisuuden ajankohdan, arviointitilaisuuteen kutsutavat henkilöt, jotka voivat olla viranhaltija- ja luottamushenkilöjohtoa, muita arviointikohteen vastuuhenkilöitä ja asiantuntijoita. Lisäksi suunnitelma sisältää mahdolliset erityiset tiedonhankintatavat, kuten omat haastattelut ja kyselyt. Suunnitelma voi tarkentua arviointityön edetessä, mutta merkittävistä muutoksista päättää lautakunta. Merkittävä muutos on arviointikysymyksen tai rajauksen, kutsuttavien henkilöiden olennainen muutos tai tilaisuuden ajankohdan muutos.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee toteuttamissuunnitelman perusteella lautakunnan ja mahdollisten jao-
stojen arviointitilaisuudet. Arviointitilaisuus voidaan järjestää myös osana lautakunnan normaalia kokousta. Ulkoisen tarkastuksen yksikössä laaditaan lautakunnan käyttöön arviointimuistio, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arviointitilaisuudessa tarvittavia perustietoja.

Ennen arviointitilaisuutta kutsutut asiantuntijat saavat ulkoisen tarkastuksen yksikön laatimat ennakkokysymykset, jotka perustuvat arviointikysymykseen ja sen osakysymyksiin. Näihin kysymyksiin odotetaan vastauksia tilaisuudessa, ja asiantuntijat toimittavat vastauksensa etukäteen tarkastuslautakunnan käyttöön.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö tukee asiantuntijoita tilaisuuteen valmistautumisessa, ja kaupungin intranetissä on saatavilla tietoa arviointitilaisuuden luonteesta.

Lautakunta voi arviointitilaisuudessa tehdä lisäkysymyksiä. Tilaisuuden lopuksi lautakunta keskustelee, ohjaa jatkovalmistelua ja määrittelee tarvittaessa ulkoisen tarkastuksen yksikölle lisäselvitettävät asiat. Tämä osa tilaisuutta on arviointikohteilta suljettu kokous.

Arviointitilaisuuden jälkeen arvioinnin valmistelu jatkuu ulkoisen tarkastuksen yksikössä muun tarvittavan tietoaineiston keräämisellä ja analysoinnilla.

Arviointikertomuksen tekstit toimitetaan arviointikohteille asiatarastukseen. Toimitettavaan aineistoon eivät sisälly tarkastuslautakunnan arviointitulokset ja suositukset.

Tarkastuslautakunta käsittelee kaikki arviointikertomukseen tulevat tekstit, joihin sisältyy lautakunnan suositukset. Tarkastuslautakunta hyväksyy valmiin arviointikertomuksen.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö on vuorovaikutuksessa arviointikohteiden kanssa koko arviointiprosessin ajan. Avoimella vuorovaikutuksella varmistetaan myös arvioinnin laatua.

Arviointiraporttiluonnos valmistellaan lautakunnan vahvistamien periaatteiden mukaisesti ulkoisen tarkastuksen-yksikössä ja käsitellään tarkastuslautakunnassa.

Arviointien toteuttamistapoja

Yleinen periaate arvioinnissa on, että eri lähteistä hankittua tietoa analysoidaan vertaamalla asioiden tavoitetilaa (arviointikriteeri) asioiden vallitsevaan tilaan.

Arviointia voidaan valmistella omana toimintana tai yhdessä muiden suurten kaupunkien, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen tai muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa. Tarkastuslautakunta voi myös hankkia erillisiä selvityksiä tai arviointeja tai niiden osia kaupungin ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Kaupunkistrategian toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan näkemys kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumisesta tai toteutumisen suunnasta. Samalla voidaan myös arvioida toteuttavako talousarviossa asetetut tavoitteet kaupunkistrategiaa.

Jos kohteena on **kaupunkistrategian toteuttamisohjelmien toteutuminen**, arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan havainnot ja näkemys siitä, miten ohjelma on toteutunut tai toteutumassa ja onko ohjelman toteutuksessa edetty strategisten tavoitteiden suuntaan.

Valtuuston asettamien toiminnan tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa tarkastuslautakunta esittää oman näkemyksensä tavoitteiden toteutumisesta. Toteutumisen arviointi perustuu pääosin toimintakertomuksessa tai seurantaraporteissa annettuihin tietoihin. Arvioinnissa tarkastuslautakunta vertaa tavoitteen mittarin tavoitetilaa ja raportoitua tietoa toisiinsa.

Arviointikertomuksessa: Jos vain osa tavoitteen mittareista on toteutunut, toteutumisen arviointi perustetaan kokonaistilanteen arviointiin. Jos valtuustotavoite on epäselvä, mittareita ei ole asetettu tai seurantatieto ei vastaa mittariin tai seurantatietoa ei ole esitetty, lautakunta voi jättää tavoitteen toteutumisen arvioimatta. Lautakunta kiinnittää erityistä huomiota niihin tavoitteisiin, jotka eivät arvioinnin perusteella ole toteutuneet, mutta myös onnistumisia tuodaan esille. Arvioinnin johtopäätöksenä se esittää näkemyksensä tavoitteiden toteutumisen tuloksellisuudesta.

Arviointiraportissa: Arviointi tehdään mittareittain ja käyttäen luokittelua: toteutunut/toteutumassa, ei toteudu/ei toteutumassa sekä ei voida arvioida.

Lautakunta voi arvioida myös raportointitiedon riittävyttä ja selkeyttä sekä tavoitteiden mitattavuutta ja muuta laatua.

Tarkastuslautakunta arvioi laaja-alaisesti kaupungin toiminnan sekä palvelujen tuottamisen ja järjestämisen **tuloksellisuutta**. Tuloksellisuus on kokonaistavoitteiden saavuttamista ilmaiseva yläkäsite. Tuloksellisuusarvioinnin näkökulmia voivat olla tuottavuus, taloudellisuus, vaikuttavuus sekä laadukkuus ja työntekijöiden työhyvinvointi.

Tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa ei yleensä ole ennakolta asetettua tai sitovaa päätöstä, vaan asioiden tilaa tarkastellaan arvioinnissa itse asetetuilla kriteereillä. Tällöin näkökulmina voivat olla esimerkiksi, onko toiminta, palvelujen tuottaminen tai niiden järjestäminen ollut perusteltua ja järkevää suhteessa kaupungin muihin tavoitteisiin, kustannuksiin, saavutettuihin vaikutuksiin sekä kaupunkilaisten tai asiakkaiden tarpeisiin. Käytetyt näkökulmat ilmaistaan arviointikertomustekstissä.

Talouden arviointi perustuu etenkin kaupungin seurantatietoihin, tilinpäätökseen ja niihin liittyvään viestintään. Siinä voidaan käyttää myös aikasarjoja, valtakunnallisia tietolähteitä ja tietoa muista suurista kaupungeista.

Lautakunta voi arvioida myös toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka eivät sisälly talousarvioon. Talouden arviointiin voi liittyä myös vuosittain vaihtuvia teemoja.

Tarkastuslautakunnan lakisääteisenä tehtävänä on arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä tilanteessa, jossa kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Tytäryhtiöitä ja säätiöitä arvioidaan valtuuston päättämien omistajapoliittisten tavoitteiden ja muiden tytäryhteisöjä koskevien valtuustotavoitteiden näkökulmasta. Arviointi kohdistuu etenkin kaupungin omistajaohjaukseen ja sen rooliin valtuuston määrittämän omistajapolitiikan toteuttajana.

Tarkastuslautakunta voi jossain tapauksessa tarkastella arviointikohteita **ennakkollisesti**. Esimerkiksi strategisissa hankkeissa voidaan tarkastella, onko hanke- tai kehittämissuunnitelma kaupunkistrategian mukainen ja onko siinä huomioitu asiakaslähtöisyys ja tuloksellisuus. Arvioinnissa voidaan lisäksi tarkastella, onko hankkeen tulosten mittaamiseen valmistauduttu.

Arvioinnin tietolähteet

Tarkastuslautakunnan merkittävä tietolähde **arviointikertomuksen valmistelussa** on arviointitilaisuudet, joita järjestetään lautakunnan harkinnan mukaan kaikista tai osasta sen työohjelman mukaisista arviointien kohteista. Tilaisuuksissa tietoa saadaan arviointitilaisuuksiin kutsutuilta asiantuntijoilta.

Hallintosäännön 79 §:n mukaan tarkastuslautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus lautakunnan kokouksessa lautakunnan niin päättäessä.

Tarkastuslautakunnan kokoukseen voidaan kutsua asiantuntijoita lautakunnan arviointityössä tai muussa toiminnassa tarvittavan yleisinformaation saamista varten. Lautakunta voi tehdä haastatteluja ja kyselyjä arvioinnin tietoperustan laajentamiseksi. Näistä se päättää toteuttamissuunnitelmassa. Lisäksi lautakunta tai jaosto voi pyytää toteuttamissuunnitelmassa määritellysti tai arviointitilaisuuden jälkeen käytävässä ohjauskeskustelussa arvioinnin kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä kirjallisina. Erityisten tiedonhankintatapojen määrään ja laajuuteen vaikuttaa lautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön muiden tehtävien määrä.

Konserniohjeen mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, onko kaupunginvaltuuston asettamat tavoitteet saavutettu ja onko omistajapoliittisia linjauksia noudatettu sekä huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Arvioinnin suorittamiseksi tarkastuslautakunnalla on oikeus saada tietoja tytäryhteisöistä ja kaupungin määräysvaltaan kuuluvista säätiöistä. Konserniohjeen mukaan tarkastuslautakunta voi kutsua kaupunkikonserniin kuuluvan tytäryhteisön ja kaupungin määräysvaltaan kuuluvan säätiön toimielimen jäsenen sekä niiden palveluksessa olevan henkilön kuultavaksi lautakunnan kokoukseen. Samansisältöinen kohta on myös Oulun hallintosäännössä.

Kuntalain 124 §:n mukaan tarkastuslautakunnalla on toimielimenä salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada kunnan viranomaisilta tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisia arviointitehtävän hoitamiseksi. Tarkastuslautakunnan jäsenellä on velvollisuus pitää salassa ne tiedot, jotka he säännöksen nojalla ovat saaneet.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää ja hyödyntää muut arvioinnin valmistelussa tarvittavat tiedot ja aineistot. Tietolähteitä voivat olla muun muassa tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot, vuoden aikaiset seurantatiedot, kaupungin yksiköissä laaditut raportit, muut asiakirja-aineistot sekä verkkosivuilta että tietojärjestelmistä saadut tiedot. Tietolähteinä voidaan käyttää myös esimerkiksi asukas- ja asiakaskyselyjen tuloksia sekä valtakunnallisia selvityksiä ja vertailutietoja erityisesti muista suurista kaupungeista. Aineistoina voidaan käyttää myös ulkoisen tarkastuksen yksikössä tehtyjä tarkastuksia, tilintarkastajan raportteja sekä sisäisen tarkastuksen raportteja. Olenaiset tietoaineistot dokumentoidaan ja säilytetään siten, että niiden perusteella käy selville, miten valmistelussa on päädytty arvioinnin tuloksiin. Tiedonhankinnassa ja -käsittelyssä hyödynnetään myös tekoälyä.

Puolen vuoden tilanteesta laadittavassa **arviointiraportissa** esitettävä arviointitieto perustuu pääosin konsernin talouden ja toiminnan seurantaraportin (1.1.–30.6.) tietoihin ja siihen liittyvään viestintään. Valmistelussa voidaan käyttää myös muita kaupungin asiakirjoja, tietojärjestelmiä ja valmistelijoilta saatua tietoa.

Valtuustoraportoinnin sisältömääritykset

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan päätuotteet ovat arviointikertomus ja arviointiraportti.

Tarkastuslautakunnan **arviointikertomuksessa** esitetään vuoden työohjelman mukaiset arviointitulokset. Arviointikertomus on objektiivinen, perusteltu ja selkeä. Arviointikertomus on sävyltään rakentava ja pyrkii kaupungin toiminnan ja palvelujen kehittämiseen.

Arviointikertomukseen arviointitulokset ja suositukset perustuvat arviointikysymykseen, arviointikriteereihin ja arvioinnin aikana kerättyyn tietoaaineistoon.

Arviointikertomuksen osat ovat pääsääntöisesti:

- Puheenjohtajan arviointikertomuksen keskeistä sisältöä tiivistävä katsaus
- Tarkastuslautakunnan tehtävän, kokoonpanon ja työskentelyn kuvaus
- Kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden arvioinnin tulokset
- Kaupunginvaltuuston talousarviossa asettamien sitovien tavoitteiden toteutumisen arvioinnin tulokset
- Kyseiseen arviointikertomukseen valittujen arviointikohteiden arviointien tulokset
- Tarkastuslautakunnan aiempien suositusten etenemisen tilanne (suositusten vaikuttavuuden seuranta)

Työohjelmaan valituista arviointikohteista esitetään vähintään se informaatio, joka halutaan viestiä kaupunginvaltuustolle

- arviointikysymys ja siihen vastaus sekä muut arviointitulokset
- keskeiset arvioinnissa esiin tulleet havainnot, joihin arvioinnin tulokset perustuvat
- tarkastuslautakunnan suositukset, joihin odotetaan vastauksia. Suositukset perustuvat arviointituloksiin

Puolen vuoden tilanteesta laadittava **arviointiraportti** antaa valtuustolle tietoa siitä, ovatko valtuuston talousarviossa kaupungille ja konsernille asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutumassa kesäkuun lopun ennusteiden perusteella. Tavoitteena on antaa valtuustolle tietoa, jolla on käyttöä tavoitteiden toteutumiseen liittyviin riskeihin reagoitaessa sekä syksyn talousarviokäsittelyssä.

Arviointiraportti sisältää arviointitietoa ja johtopäätöksiä

- kaupungin ja konsernin talouden tavoitteiden toteutumisen suunnasta ja niihin liittyvistä riskeistä loppuvuonna
- valtuuston asettamien sitovien taloustavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä
- valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä

Arvioinnin kehittäminen

Tarkastuslautakunta kehittää toimintaansa ja tehtäviensä toteuttamistapoja jatkuvan kehittämisen periaatteen mukaisesti. Vuosittaiset kehittämiskohteensa se määrittää työohjelmassaan.

Lautakunta seuraa palautetta, jota se saa arviointikertomuksista muun muassa kaupunginvaltuustolta. Laadunvarmistuksen menetelminä käytetään vähintään kerran valtuustokaudessa kaupunginvaltuuston jäsenille tehtävää palautekyselyä. Lautakunta voi tehdä palautekyselyjä myös arviointikohteille. Se voi myös hankkia laatuarvioinnin organisaation ulkopuolelta tai toteuttaa laatuarvioinnin yhteistyössä esimerkiksi toisen ulkoisen tarkastuksen yksikön kanssa.

Lautakunta tekee vähintään kaksi kertaa toimikautenaan oman toimintansa itsearvioinnin. Arvioinnin kehittämistä edesauttavat myös lautakunnan jäsenten osallistuminen koulutuksiin ja suurten kaupunkien tarkastuslautakuntien yhteisseminaareihin ja tapaamisiin sekä lautakuntien ja viranhaltijoiden muu yhteistyö. Lautakunta voi järjestää omia seminaareja.

6. Arvioinnin vaikuttavuuden varmistamisen menettelytapoja

Arviointitulosten viestintä

Arviointikertomuksen hyödyntämisen ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että arviointituloksista viestitään riittävästi kaupunginvaltuustolle mutta sen lisäksi kaupungin sisäisille ja ulkopuolisille arviointitiedon käyttäjille. Tuotettu tieto on myös konserniyhtiöiden johdon käytettävissä.

Arviointikertomus luovutetaan toukokuun alussa valtuuston puheenjohtajalle erillisessä luovutustilaisuudessa. Kertomus tulee julkiseksi, kun se on hyväksytty tarkastuslautakunnassa. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa tilinpäätöksen kanssa.

Arviointiraportti käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa kuin kaupunginhallituksen puolen vuoden seurantaraportti. Käsittely on pääsääntöisesti syksyn ensimmäisessä valtuuston kokouksessa.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja käyttää valtuustossa puheenvuoron arviointikertomuksen ja arviointiraportin keskeisistä suosituksista.

Lautakunnan arviointiperiaatteet, arviointisuunnitelma ja työohjelma ovat julkisia asiakirjoja ja ne julkaistaan kaupungin verkkosivuilla. Verkkosivuilla esitettävä tieto on saavutettavaa. Tarkastuslautakunnan ja mahdollisten jaostojen kokoukset ovat suljettuja kokouksia.

Lautakunta päättää ennen arviointikertomuksen julkaisemista viestintäsuunnitelmassa viestinnän kohderyhmät ja keskeiset viestintätavat. Jokavuotisia kohderyhmiä ovat valtuutetut, kaupunkilaiset, kaupungin johto, arviointikohteet ja media. Viestinnän käytännön valmistelusta ja toteutuksesta vastaa ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Lautakunnan arviointityöstä ja lautakunnan suosituksista medialle antavat tietoja lautakunnan puheenjohtaja ja kaupunginreviisori.

Vastaukset suosituksiin ja tarkastuslautakunnan suositusten vaikuttavuuden seuranta

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Kaupunginvaltuusto lähettää arviointikertomuksen toukokuun käsittelystään kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten ja määrittää kokouksen, jolloin asia palaa valtuustoon. Kaupunginhallitus lähettää suositukset hallintokunnille vastattavaksi. Kaupunginhallitus arvioi vastausten riittävyyttä, antaa oman vastuualueensa vastaukset sekä lausuntonsa valtuustolle. Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja voi käyttää vastauksista puheenvuoron valtuustossa. Vastaukset ja lausunto tulevat tämän jälkeen tiedoksi tarkastuslautakuntaan.

Tarkastuslautakunta seuraa suositustensa vaikuttavuutta valitsemalla määrittämillään kriteereillä osan suosituksista seurattavaksi tai jatkoseurattavaksi.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää seurantatiedot hallintokuntien vastauksista ja muista tietolähteistä. Suositusten etenemisestä raportoidaan arviointikertomuksessa. Seurantatiedon perusteella voidaan antaa uusia suosituksia.